

ІНСТИТУЦІЙНА ІНЕРЦІЯ ТА СТІЙКІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ PATH DEPENDENCE

Стаття присвячена впливу інституційної інерції та залежності від раніше пройденого шляху (path dependence) на ефективність і стійкість політичної системи України в умовах повномасштабної війни. Обґрунтовано, що радянська адміністративна спадщина, неформальні практики управління, патронально-клієнтельські мережі та централізована модель ухвалення рішень формують довготривалі траєкторії інституційного розвитку, які істотно обмежують адаптивність системи публічного управління та її здатність до швидкого реагування на кризові виклики. Показано, що війна виступає критичною точкою (critical juncture), яка одночасно загострює структурні вразливості політичної системи та відкриває можливості для інституційного оновлення, прискорення цифровізації, реформування сектору безпеки, зміцнення міжвідомчої координації та посилення горизонтальних механізмів взаємодії держави й суспільства.

Особливу увагу приділено ролі децентралізації, громадянської мобілізації, волонтерських мереж і розвитку локальної демократії як ключових чинників формування інституційної резилієнтності, здатної компенсувати негативні ефекти path dependence та забезпечувати стійкість держави в умовах тривалих загроз. На основі аналізу сучасних підходів до resilience, crisis governance, системної безпеки та інституційної спроможності визначено умови, за яких політична система України може подолати інституційні обмеження, підвищити ефективність управління та забезпечити стійкий розвиток у середньо- та довгостроковій перспективі. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для розроблення політик інституційної стійкості, модернізації публічного управління, удосконалення державної безпекової політики та зміцнення спроможності держави діяти в умовах тривалих воєнних і гібридних загроз.

Триває дискусія щодо того, наскільки path dependence обмежує інституційну трансформацію в умовах війни та чи здатні кризові події стати каталізаторами глибоких змін. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз взаємодії між інституційною інерцією та механізмами резилієнтності, зокрема ролі цифрових інструментів, локальної демократії, міжвідомчої координації та суспільної мобілізації у подоланні структурних обмежень. Актуальними залишаються питання довгострокової стійкості реформ, інституційного навчання та формування нової управлінської культури, здатної забезпечити ефективне функціонування політичної системи в умовах тривалих воєнних і гібридних загроз.

Ключові слова: політична система, інституційна інерція, path dependence, інституційна стійкість, резилієнтність, публічне управління, безпека, критичні точки, децентралізація, війна.

Вступ та постановка проблеми. Політична система України упродовж трьох десятиліть формувалася під впливом кількох нашарованих історичних траєкторій, серед яких радянська адміністративно-командна спадщина, постсоціалістичні трансформації 1990-х років, хвилі демократизації та періодичні контр демократичні відкати. З 2014 р. розвиток політичної системи України відбувається в умовах тривалої війни, яка з 2022 р. переросла у фазу повномасштабної російсько-української війни. У таких умовах питання її ефективності, стійкості та здатності забезпечувати безперервність державного управління набуває ключового значення для національної безпеки та виживання держави [14, 17].

Ефективність політичної системи у цьому дослідженні розглядається як її спроможність забезпечувати стабільність, керованість, легітимність, результативність прийняття рішень та адаптивність до багатовимірних викликів, включно з воєнними, економічними та соціальними загрозами [11]. У воєнний період ці характеристики набувають додаткового виміру – здатності системи зберігати функціональність під впливом екстремальних стрес-чинників та швидко відновлюватися після них, що відповідає сучасним підходам до інституційної резилієнтності та системної безпеки.

Теорія залежності від раніше пройденого шляху (path dependence) пропонує продуктивну аналітичну рамку для пояснення того, як історично сформовані інститути, управлінські практики та політичні культури визначають межі можливих реформ. Метафори "колії" та "ефекту QWERTY" демонструють, що одного разу обрані інституційні рішення можуть відтворюватися тривалий час, навіть за умов їхньої неефективності, оскільки зміна траєкторії потребує значних політичних, економічних і соціальних ресурсів [10]. Для України це означає, що сучасні управлінські проблеми – від централізації влади до слабкості механізмів підзвітності – мають глибоке коріння у попередніх моделях організації влади [16].

У межах path dependence ефективність політичної системи визначається її здатністю долати інституційну інерцію, адаптуватися до нових умов та забезпечувати результативне управління попри історично сформовані обмеження [22]. Водночас війна та масштабні кризи розглядаються як "критичні точки" (critical junctures), у межах яких можливий перегляд усталених інституційних траєкторій та формування нових моделей управління [7]. Повномасштабна агресія Російської Федерації стала саме таким критичним моментом, що одночасно оголив структурні вразливості політичної системи та активізував процеси інституційного навчання, цифровізації, реформування сектору безпеки й посилення горизонтальних зв'язків між державою та суспільством [5].

У цьому контексті постає ключове дослідницьке питання: чи здатна політична система України, обтяжена історичною інерцією, трансформуватися у напрямі більшої стійкості, ефективності та демократичності, забезпечуючи належний рівень системної безпеки в умовах тривалих воєнних загроз? Відповідь на це питання потребує звернення до сучасних концепцій національної резильєнтності, які трактують стійкість не як пасивну здатність витримувати удари, а як активну модель розвитку держави. Саме тому важливо врахувати підходи, які підкреслюють, що національна стійкість – це не лише здатність держави протистояти гібридним загрозам, а й стратегія їх випередження, зокрема, формуючи пріоритети суб'єктів публічного управління, що передбачає активне формування цивілізаційної суб'єктності країни [28, 29].

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі інституційної стійкості політичної системи та системної безпеки в умовах тривалих воєнних загроз, що визначають здатність держави забезпечувати безперервність управлінських процесів і підтримувати функціонування ключових інститутів. Сучасні наукові дискусії в безпековій сфері, публічному управлінні, політичній науці дедалі більше фокусуються на питаннях резильєнтності політичних систем, управління в умовах кризи (crisis governance), а також на ролі громадянського суспільства у підтриманні життєздатності держави під час війни [11, 21]. У цьому контексті особливої ваги набуває аналіз того, як інституційна інерція та залежність від раніше пройденого шляху впливають на ефективність і стійкість політичної системи України.

Україна є одним із ключових кейсів для міжнародних досліджень постсоціалістичних трансформацій, демократичних революцій та протидії авторитарній агресії. Її політична система розвивається під впливом тривалих історичних траєкторій, що поєднують радянську адміністративну спадщину, посттрансформаційні інституційні практики та нові моделі взаємодії держави й суспільства, сформовані після 2014 р. [27, 9]. Це робить український випадок важливим не лише в національному, а й у ширшому європейському та глобальному контексті.

Для практики публічного управління критично важливо ідентифікувати, які саме інституційні обмеження, "пастки минулого" та механізми path dependence стримують підвищення ефективності політичної системи, а які – навпаки – можуть бути використані як ресурс для її модернізації та посилення стійкості. В умовах повномасштабної війни ці питання набувають особливої гостроти, оскільки від здатності політичної системи долати інституційну інерцію, адаптуватися до кризових ситуацій та забезпечувати результативне управління залежить не лише якість державної політики, а й загальна спроможність держави протистояти зовнішнім загрозам.

Метою статті є дослідження умов і чинників, що визначають ефективність та інституційну стійкість політичної системи України в контексті теорії залежності від раніше пройденого шляху (*path dependence*), з урахуванням трансформацій, спричинених повномасштабною війною та реформами останнього десятиліття. Особливу увагу приділено аналізу того, як інституційна інерція, історично сформовані управлінські практики та критичні події впливають на здатність політичної системи забезпечувати результативне та безпечне функціонування держави в умовах тривалих загроз.

Об'єктом дослідження виступає політична система України як цілісна сукупність інститутів, норм, процедур, управлінських практик та акторів, що забезпечують формування й реалізацію державної політики та підтримання системної безпеки.

Предметом дослідження є інституційні та соціально-політичні чинники, які визначають ефективність, стійкість і адаптивність політичної системи, а також механізми відтворення або подолання інституційної інерції в умовах війни та кризових трансформацій.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язати такі завдання: 1) уточнити теоретичні засади застосування концепції *path dependence* до аналізу політичних систем у сфері публічного управління та системної безпеки [22, 24]; 2) виявити ключові елементи інституційної спадковості української політичної системи, що впливають на її ефективність та стійкість [16]; 3) проаналізувати, як війна та пов'язані з нею кризи змінюють траєкторії розвитку політичних інститутів, управлінських практик і взаємодії держави та суспільства [5]; 4) визначити умови та інструменти, що сприяють подоланню негативних ефектів *path dependence* і посиленню інституційної резиліентності політичної системи України в середньо- та довгостроковій перспективі [11, 21]; сформулювати концептуальні засади та практичні орієнтири для розроблення державної політики інституційної стійкості, спрямованої на зміцнення спроможності політичної системи діяти в умовах тривалих безпекових загроз та післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематика ефективності політичних систем у контексті залежності від раніше пройденого шляху ґрунтується на класичних неоінституційних підходах, у межах яких інститути розглядаються як стійкі структури, що формують "правила гри" та визначають межі можливих політичних рішень [20]. Концепція *path dependence*, започаткована Полом Девідом для пояснення технологічної та інституційної інерції [10], була розвинена у політичній науці завдяки роботам П. Пірсона, Дж. Мегоні та К. Телен, які описали механізми інституційної інерції, критичних точок (*critical junctures*) та поступових змін – *layering, conversion, drift* [22, 18, 24, 7].

У сучасних дослідженнях публічного управління концепція *path dependence* дедалі частіше поєднується з підходами до аналізу інституційної стійкості [*resilience*], системної безпеки та управління в умовах кризи (*crisis governance*). Значна увага приділяється тому, як політичні системи реагують на шоки – економічні, безпекові, соціальні – та чи здатні вони використовувати кризу як можливість для інституційного оновлення [5, 2, 8]. У цьому контексті війна розглядається як радикальний стрес-тест для інститутів, що оголює структурні вразливості політичної системи, але водночас створює вікна можливостей для реформування сектору безпеки, модернізації управлінських практик та посилення горизонтальних механізмів взаємодії держави й суспільства [13, 3].

Окремий напрям становлять дослідження інституційної резиліентності держав у контексті тривалих безпекових загроз. У роботах OECD, UNDP, а також у новітніх дослідженнях з *governance under uncertainty* підкреслюється, що стійкість політичних систем залежить від здатності інститутів адаптуватися до непередбачуваних подій, підтримувати функціональність під час криз та забезпечувати безперервність державного управління [23, 6].

Україна посідає важливе місце в сучасній літературі про постсоціалістичні трансформації, гібридні режими та демократичні революції. Роботи С. Левицького та Л. Вєя, Г. Гейла, А. Д'Аньєрі та Т. Кузьо аналізують український випадок у ширшому контексті конкурентного авторитаризму, регіональних впливів та війни як чинника політичної мобілізації й переосмислення ідентичності [17, 14, 9;16]. Новітні дослідження підкреслюють, що після 2014 р. в Україні сформувалася гібридна модель інституційної стійкості, у якій

поєднуються державні та громадянські механізми забезпечення безпеки [19, 15]. У сучасних дослідженнях простежується цілісна концепція інституційної стійкості та державної безпеки, релевантна для аналізу ефективності політичної системи України (Пирожков, Ситник та ін. [28-32]), де розглянуто стійкість соціальних систем у контексті безпеки, уточнено зміст категорії "національна стійкість" і визначено пріоритети суб'єктів публічного управління щодо її забезпечення. Крім того, показано взаємозв'язок між інституційною спроможністю, публічною політикою та національною безпекою, продемонстровано безпековий вимір децентралізації як чинника зміцнення локальної стійкості. Обґрунтовано інституційну спроможність як ключову умову ефективності держави та її здатності протидіяти загрозам. Сукупно ці роботи формують сучасну українську наукову рамку, що доповнює міжнародні підходи resilience та crisis governance і поглиблює розуміння інституційної динаміки України в умовах війни.

Важливим емпіричним підґрунтям для аналізу ефективності політичної системи України є дані міжнародних індексів демократії, верховенства права та стійкості – зокрема, V-Dem, Freedom House, Bertelsmann Transformation Index. Вони фіксують суперечливу динаміку: одночасне посилення громадянської активності, волонтерського руху та самоорганізації суспільства на тлі збереження проблем із корупцією, нерівністю доступу до правосуддя та слабкістю окремих інститутів [26, 12]. Це підтверджує, що українська політична система перебуває у стані напруженої взаємодії між інституційною спадковістю та спробами її подолання, що робить застосування теорії path dependence та концепції інституційної стійкості особливо релевантним для аналізу її розвитку в умовах війни.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять інституційний та неоінституційний підходи, концепція залежності від раніше пройденого шляху (path dependence), а також сучасні теоретичні рамки аналізу інституційної стійкості та системної безпеки. Використання цих підходів дає змогу дослідити, як історично сформовані інститути, управлінські практики та моделі взаємодії держави й суспільства впливають на ефективність політичної системи в умовах війни та тривалих криз [18, 24, 2]. У межах дослідження застосовано такі методи, як структурно-функціональний аналіз, який дозволяє оцінити здатність політичних інститутів забезпечувати стабільність, керованість і системну безпеку в умовах зовнішніх загроз; порівняльний інституційний аналіз, який дає змогу співвіднести український досвід із практиками інших постсоціалістичних держав та країн, що перебували у стані тривалих конфліктів [13, 3]. Системний підхід у поєднанні зі структурно-функціональним та інституційним аналізом [Ситник, 2024-2026] дозволяє розглядати політичну систему та сектор державної безпеки як складні відкриті системи, що функціонують у взаємодії з динамічним середовищем. Інституційна спроможність держави є системною характеристикою, яка визначається структурою, функціями та ресурсами інститутів, а її аналіз потребує поєднання системного та інституційного підходів. Це дозволяє досліджувати політичну систему як комплексну відкриту систему, здатну або відтворювати інерцію, або адаптуватися до кризових умов [30]. Кейс-стаді спрямований на вивчення ключових інституційних змін після 2014 р., зокрема децентралізації, цифровізації та реформ сектору безпеки. Критичний аналіз нормативно-правової бази дозволяє оцінити відповідність інституційних рішень вимогам системної безпеки та стійкості; аналіз емпіричних даних, включно з результатами соціологічних опитувань, даними міжнародних індексів демократії, верховенства права та інституційної стійкості [26, 12], а також аналітичними звітами OECD (2021-2024) та UNDP (2023). Методологічно важливим є поєднання концепції path dependence з підходами до аналізу інституційної резилієнтності, що дозволяє розглядати війну не лише як чинник руйнування, а й як критичну точку, яка відкриває можливості для інституційного оновлення, адаптації та підвищення ефективності публічного управління [5, 8].

Гіпотеза дослідження. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність та інституційна стійкість політичної системи України визначаються взаємодією двох ключових чинників: інституційної інерції, успадкованої від попередніх політичних режимів і закріпленої у практиках державного управління, та здатності держави й суспільства долати цю інерцію під впливом критичних точок розвитку, насамперед повномасштабної війни, реформ публічного

управління та трансформації політичної культури. Передбачається, що війна 2014–2024 років виступає критичною точкою, яка здатна не лише загострювати вразливості політичної системи, а й каталізувати інституційні зміни, спрямовані на підвищення її ефективності, адаптивності та системної безпеки. За умов наявності стійких демократичних інститутів, активного громадянського суспільства та послідовної державної політики такі зміни можуть зменшувати негативні ефекти path dependence та сприяти формуванню інституційної резилієнтності, необхідної для функціонування держави в умовах тривалих безпекових загроз.

Виклад основного матеріалу. Концепція залежності від раніше пройденого шляху (path dependence) є одним із ключових аналітичних інструментів сучасного інституціоналізму, що дозволяє пояснити стійкість політичних інститутів, інерційність управлінських практик та обмеженість можливостей для реформування політичних систем [22, 18]. У сфері публічного управління цей підхід використовується для аналізу того, як історично сформовані моделі державного управління, політичної культури та адміністративні традиції визначають межі адаптивності політичних систем і впливають на їхню здатність забезпечувати системну безпеку [24].

Початкове формулювання path dependence, запропоноване Полом Девідом, демонструє, що одного разу обрані інституційні або технологічні рішення можуть відтворюватися навіть за умов їхньої неефективності, оскільки інституційні траєкторії набувають властивостей самопідсилення та "залипання" [lock-in] [10]. Подальший розвиток цієї концепції у політичній науці пов'язаний із роботами П. Пірсона, який показав, що зміна інституційної траєкторії потребує значних ресурсів, політичної волі та суспільного консенсусу, а тому відбувається переважно під впливом кризових подій або структурних зламів [22, 7].

У межах неоінституціоналізму Дж. Мегоні, К. Телен та В. Стрік підкреслюють, що інституційні зміни можуть мати не лише революційний, а й поступовий характер – через накладання [layering], перетлумачення [conversion], дрейф [drift] або витіснення [displacement] [18, 24]. Для України це особливо релевантно, оскільки більшість реформ відбуваються не одномоментно, а через тривалі процеси адаптації, компромісів та часткових змін [15].

Сучасні дослідження стійкості та кризового управління розглядають війни, пандемії та економічні шоки як події, здатні змінювати інституційні траєкторії та створювати умови для інституційного оновлення [5, 1, 8]. У таких умовах політичні системи можуть або відтворювати інституційну слабкість, або демонструвати здатність до інституційного навчання, адаптивного управління та посилення взаємодії з громадянським суспільством [11, 21, 25].

Для України війна стала саме такою критичною точкою, яка одночасно загострила інституційні вразливості та активізувала процеси інституційного оновлення. Повномасштабна агресія сприяла розвитку горизонтальних мереж самоорганізації, реформуванню сектору безпеки, прискоренню цифровізації управління, зміцненню локальної демократії та підвищенню ролі громадянського суспільства у забезпеченні системної безпеки [14, 9, 27, 13, 3].

Отримані результати свідчать, що війна створила умови, за яких інституційна інерція частково руйнується, а нові практики управління та взаємодії держави й суспільства набувають стійкості. Це відкриває можливості для формування інституційної резилієнтності, здатної зменшувати негативні ефекти path dependence та підвищувати ефективність політичної системи в умовах тривалих безпекових загроз.

У дослідженні Ситника, Заворітньої та Павлинця підкреслюється, що ключовим чинником національної стійкості є інституційна спроможність суб'єктів публічного управління, яка визначає здатність держави долати інституційну інерцію та забезпечувати ефективне реагування на загрози [29]. Автори підкреслюють, що стійкість залежить від інституційної спроможності, а не лише від ресурсів чи політичної волі.

У постсоціалістичних державах залежність від раніше пройденого шляху проявляється особливо виразно через спадщину централізованого управління, персоналізовані політичні практики, слабкість механізмів стримувань і противаг, низький рівень довіри до влади та домінування неформальних правил [17]. Ці чинники формують довготривалі інституційні

траєкторії, які складно змінити навіть за умов зовнішнього тиску чи внутрішніх реформ, оскільки вони закріплені у практиках державного управління та політичній культурі.

Інституційна інерція знижує ефективність політичної системи, обмежуючи її здатність адаптуватися до нових викликів, реагувати на безпекові загрози та впроваджувати інноваційні управлінські рішення. Порівняльні дослідження показують, що країни Центральної Європи змогли частково подолати інституційну інерцію завдяки зовнішньому тиску ЄС та стабільним демократичним інститутам, тоді як держави Східного партнерства (Україна, Грузія, Молдова) мають складніші траєкторії через вплив війни, корупції, політичної нестабільності та слабкості інституційної стійкості [14, 23].

Застосування концепції path dependence до аналізу ефективності політичної системи України дозволяє пояснити довготривалу природу ключових управлінських проблем та автоматичне відтворення неефективних інституційних практик [22]. Цей підхід також дає змогу визначити, які реформи здатні змінити інституційну траєкторію, а також оцінити, як війна впливає на інституційну стійкість, адаптивність та результативність управління [5, 11, 8].

Таким чином, path dependence виступає ключовою теоретичною рамкою для аналізу інституційної інерції та можливостей трансформації політичної системи України в умовах війни та реформ. Вона дозволяє поєднати історичний аналіз із сучасними підходами до resilience, adaptive governance та інституційного навчання [1, 21, 25].

Політична система України з моменту здобуття незалежності розвивається під впливом складної взаємодії історичної спадщини, соціально-економічних трансформацій, зовнішньополітичних викликів та внутрішніх криз. Інституційна інерція, успадкована від радянського політичного режиму, стала одним із ключових чинників, що визначають траєкторію розвитку державного управління, характер політичних процесів та ефективність функціонування державних інститутів [16, 14]. У цьому контексті концепція path dependence пояснює, чому багато структурних проблем української політичної системи зберігаються протягом трьох десятиліть, попри численні спроби реформ [17].

Після 1991 р. Україна успадкувала централізовану, ієрархічну та персоналізовану модель державного управління, що характеризувалася домінуванням виконавчої влади, слабкістю механізмів стримувань і противаг, низьким рівнем автономії місцевого самоврядування, переважанням неформальних практик та патерналістською політичною культурою [14]. Ці елементи стали "інституційною колією", яка визначила логіку розвитку політичної системи у 1990-х і значною мірою зберігається до сьогодні.

Навіть після демократичних зрушень 2004 та 2014 років багато управлінських практик продовжували відтворюватися за інерцією, що свідчить про глибоку структурну залежність від минулого. Відтворення радянських моделей централізованого управління зменшує результативність політичних рішень, уповільнює модернізацію та ускладнює впровадження реформ.

У період до Революції Гідності політична система України демонструвала циклічність, у межах якої демократичні імпульси змінювалися авторитарними тенденціями. Ці коливання не призводили до системних змін, оскільки політичні еліти залишалися носіями радянських управлінських практик, реформи були фрагментарними, інститути – слабкими, а політична конкуренція – персоналізованою [16, 9]. У результаті політична система забезпечувала короткострокову стабільність, але не формувала довгострокової ефективності та стійкості.

Події 2013–2014 років стали першим масштабним критичним моментом, який відкрив можливість для перегляду інституційної траєкторії. Революція Гідності посилила роль громадянського суспільства, актуалізувала запит на верховенство права та започаткувала реформи поліції, державної служби, антикорупційних органів і децентралізацію [15, 21]. Однак інституційна інерція залишалася значною: старі практики адаптувалися до нових умов, а не зникали. Це підтверджує тезу про те, що критичні точки не гарантують зміни траєкторії, а лише створюють можливість для неї [7].

Російська агресія 2014 р. стала першим масштабним стрес-тестом для політичної системи України, оголивши слабкість сектору безпеки, низьку інституційну спроможність

держави та обмеженість механізмів стратегічного планування [27]. Війна активізувала волонтерський рух, сприяла самоорганізації громадян та формуванню горизонтальних мереж взаємодії, які частково компенсували інституційну слабкість держави. Це створило унікальну для постсоціалістичних держав модель, у якій громадянське суспільство виконує функції інституційної підтримки там, де державні структури виявляються неспроможними [5].

Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. стало другою, значно масштабнішою критичною точкою, яка радикально змінила траєкторію розвитку політичної системи. Війна прискорила інституційні зміни, посилила координацію між державою та суспільством, сприяла формуванню нових управлінських практик, підвищила рівень політичної відповідальності та солідарності, а також зміцнила окремі інститути, насамперед сектор оборони [13]. Водночас війна загострила проблеми корупції, кадрової політики та бюрократичної інерції, що свідчить про суперечливий характер інституційної трансформації.

Одним із успішних прикладів подолання інституційної інерції стала реформа децентралізації. Вона посилила спроможність місцевого самоврядування, створила нові інституційні механізми, зменшила залежність громад від центральної влади та сприяла формуванню нової управлінської культури [15, 21]. Децентралізація демонструє, що path dependence може бути подолана за умови політичної волі, зовнішньої підтримки та активної участі громад.

Попри значні зміни, інституційна інерція продовжує впливати на політичну систему України. Її проявами є фрагментарність реформ, персоналізація політики, слабкість парламентського контролю, нерівномірність інституційної спроможності, залежність від зовнішньої підтримки та відтворення неформальних практик у кадровій політиці [14]. Водночас зростає роль громадянського суспільства, цифрових інструментів управління та європейської інтеграції як чинників інституційної стійкості.

Повномасштабна війна стала безпрецедентним викликом для політичної системи, перевіряючи її інституційну спроможність, адаптивність та здатність до самовідтворення. Вона одночасно виступає руйнівним чинником, який оголює слабкі місця державного управління, і каталізатором інституційних змін, що здатні змінювати траєкторію розвитку політичної системи [5; 1]. У цьому контексті path dependence та resilience стають ключовими концептами для аналізу того, як політичні інститути реагують на екстремальні умови.

Війна загострила структурні проблеми, що накопичувалися протягом десятиліть. Їхне коріння — у радянській спадщині, персоналізованій політиці та слабкості інституцій [17]. Найбільш помітними проявами інституційної слабкості стали дисфункції сектору безпеки до 2022 р.: низька боєздатність армії, корупція в оборонних закупівлях, відсутність стратегічного планування та слабка координація між силовими структурами [9, 27]. Війна також оголила проблему кадрової політики як джерела інституційної інерції: політичні призначення, нестача професійних управлінців, відтворення неформальних практик у державній службі. Це підтверджує, що path dependence у кадровій політиці залишається одним із найстійкіших елементів української політичної системи. Зокрема, інституційна спроможність сьогодні розглядається як ключовий чинник ефективності держави, що визначається не лише формальними структурами, а й якістю кадрової політики та управлінських компетенцій [30]. Це підтверджує, що кадрова інерція та слабкість управлінських практик є одними з найстійкіших проявів path dependence в українській політичній системі.

Після 2022 р. відбулося швидке оновлення сектору оборони, масштабна цифровізація управління (Dіia, електронні реєстри, автоматизація процедур), посилення координації між центральною та місцевою владою, а також активізація антикорупційних механізмів під тиском ЄС [21]. Ці зміни демонструють, що інституційна інерція може бути частково подолана під впливом екстремальних умов.

Зросла роль громадянського суспільства. Війна спричинила безпрецедентну мобілізацію волонтерського руху, формування горизонтальних мереж взаємодії, підвищення рівня довіри між громадянами та появу нових форм самоорганізації. Це створює альтернативні канали інституційної стійкості, які компенсують слабкість держави та підсилюють її спроможність у кризових умовах.

Важливим чинником зміни інституційної траєкторії є європейська інтеграція. Отримання статусу кандидата в ЄС та початок переговорів посилюють зовнішній тиск на реформи, формують інституційні стандарти та зменшують ризики повернення до старих практик. Європейський Союз виступає "зовнішнім інституційним архітектором", який допомагає долати path dependence, створюючи стимули для модернізації та інституційного оновлення.

Українська інституційна стійкість має гібридний характер. Вона формується не лише державою, а й суспільством, що створює модель resilience, у якій поєднуються державні та громадянські механізми забезпечення системної безпеки. Ця модель включає: 1) державну стійкість – адаптацію управлінських процедур, модернізацію оборонних інститутів, централізацію в умовах воєнного стану; 2) суспільну стійкість – волонтерство, самоорганізацію, локальні ініціативи, психологічну мобілізацію; 3) інституційну взаємодію держави та суспільства, яка є ключовим елементом української моделі resilience.

Інфографіка "Інституційна інерція та стійкість політичної системи України в умовах війни: аналіз через призму path dependence" (рис. 1) демонструє, як path dependence та інституційна інерція формують вразливості політичної системи України, які загострюються під час війни. Повномасштабне вторгнення виступає критичною точкою, що одночасно руйнує застарілі моделі та відкриває можливості для інституційного оновлення. Механізми резилієнтності – децентралізація, цифровізація, міжвідомча координація, громадянська мобілізація та інституційне навчання – забезпечують адаптивність і формують інституційну стійкість держави в умовах тривалих воєнних і гібридних загроз.

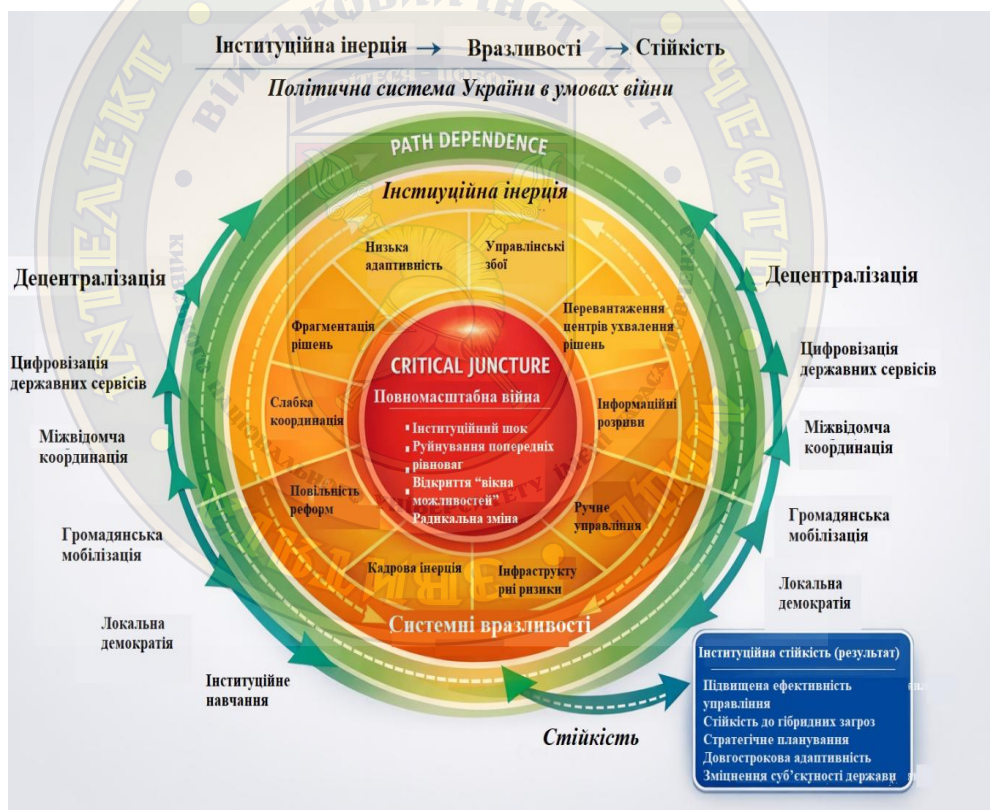

Рисунок 1 – Інституційна інерція та стійкість політичної системи України в умовах війни: аналіз через призму path dependence, авторська розробка

Отже, російсько-українська війна має амбівалентний вплив. Вона одночасно руйнує слабкі інститути та прискорює інституційні зміни, модернізацію, цифровізацію, реформування сектору безпеки та європейську інтеграцію. Це створює ситуацію, коли path dependence одночасно посилюється [через централізацію, кадрову інерцію, бюрократичні практики] і разом з тим, долається [через реформи, тиск ЄС, мобілізацію суспільства]. Майбутня траєкторія політичної системи залежить від того, чи зможе держава перетворити кризові зміни

на системні реформи, а не повернутися до інституційної інерції після завершення війни.

Реформа децентралізації, започаткована в Україні у 2014 році, є одним із найяскравіших прикладів виходу політичної системи за межі усталеної інституційної траєкторії та подолання ефектів залежності від раніше пройденого шляху. На відміну від багатьох реформ, що залишалися фрагментарними або декларативними, децентралізація стала структурною трансформацією, яка змінила логіку публічного управління, перерозподіл владних повноважень та механізми взаємодії між державою й громадянами [15, 21].

До 2014 р. політична система України зберігала значну частину радянської централізованої моделі управління, що характеризувалася домінуванням виконавчої вертикалі, слабкістю місцевого самоврядування, відсутністю фінансової автономії громад та низькою інституційною спроможністю [14]. Ці елементи були класичними проявами path dependence, які відтворювали застарілі управлінські практики та обмежували адаптивність політичної системи. Децентралізація стала першим масштабним інституційним зламом, що порушив цю траєкторію.

Реформа забезпечила фінансову автономію громад, скорочення управлінських циклів та наближення прийняття рішень до громадян [21]. Формування об'єднаних територіальних громад стало ключовим механізмом укрупнення та підвищення спроможності місцевих одиниць управління. Це дозволило оптимізувати адміністративно-територіальну структуру, забезпечити громади ресурсами та повноваженнями, а також підвищити якість місцевих послуг [15].

Передача громадам частини податкових надходжень створила умови для фінансової стійкості та стратегічного планування розвитку, зменшивши залежність від центральної влади. Громади отримали реальні інструменти управління освітою, первинною медициною, інфраструктурою, соціальними послугами та місцевим економічним розвитком. Це змінило логіку прийняття рішень – від централізованої до субсидіарної моделі [Council of Europe, 2022].

Важливим результатом реформи стало формування нових управлінських компетенцій на місцевому рівні. Розвиток локальних стратегічних команд та адміністративних кадрів став критичним чинником подолання кадрової інерції – одного з найстійкіших проявів path dependence.

Децентралізація порушила кілька ключових інституційних "колій", якщо говорити мовою path dependence. Відбувся вихід від централізованої моделі управління. Реформа змінила принципи організації влади: від вертикальної моделі – до мережевої моделі governance, у якій громади виступають активними суб'єктами політики [1]. Відбулася трансформація політичної культури на місцях. Громади отримали ресурси, відповідальність і можливість впливати на розвиток територій, що сприяло формуванню культури участі, підзвітності та локальної демократії. І зменшився вплив неформальних практик. Фінансова автономія та прозорість бюджетів зменшили можливості для політичного патронажу та корупційних схем. Натомість підвищення інституційної стійкості громад. Громади стали здатними самостійно реагувати на кризи, мобілізувати ресурси та забезпечувати базові послуги навіть у воєнний час. Децентралізація стала одним із ключових чинників resilience під час повномасштабної війни.

Активне громадянське суспільство є одним із ключових чинників підвищення ефективності політичної системи, оскільки забезпечує додаткові канали контролю, мобілізації ресурсів та участі громадян у формуванні політики. Повномасштабне вторгнення 2022 р. стало критичним випробуванням для реформи децентралізації та для здатності громад діяти як осередків інституційної стійкості. Саме громади забезпечували евакуацію населення, гуманітарну допомогу, підтримку Збройних Сил України, відновлення інфраструктури та координацію волонтерських ініціатив. Децентралізація зменшила навантаження на центральну владу, дозволивши державі зосередитися на обороні та стратегічному управлінні, тоді як локальні інститути продемонстрували високу адаптивність і гнучкість.

Війна прискорила інституційне навчання на місцевому рівні. Громади швидко освоювали кризове управління, цифрові інструменти та нові моделі координації. Горизонтальні мережі взаємодії, що сформувалися під час війни, зміцнили інституційну

стійкість і підвищили ефективність політичної системи в умовах тривалих загроз [5]. Водночас інституційна інерція не зникла: реформа виявила нерівномірність спроможності громад, кадровий дефіцит, ризики повторної централізації під час воєнного стану, політичний тиск на місцеве самоврядування та залежність від зовнішнього фінансування [21]. Це свідчить про те, що path dependence частково зберігається, особливо у сферах, де реформа не була завершена.

Громадянське суспільство та політична культура суттєво впливають на траєкторію розвитку політичної системи. У межах теорії path dependence вони можуть виступати як механізмами подолання історично успадкованих моделей, так і чинниками їхнього відтворення. Український випадок є унікальним тим, що громадянське суспільство часто демонструє вищу адаптивність і стійкість, ніж окремі державні інститути, а політична культура перебуває у стані динамічної трансформації, особливо після 2014 та 2022 років.

Упродовж трьох десятиліть незалежності громадянське суспільство розвивалося нерівномірно, але саме воно стало одним із ключових акторів, здатних долати інституційну інерцію. У періоди криз, коли державні інститути не забезпечували ефективне управління, громадянське суспільство виконувало функцію інституційного коректора [16]. Події 2004 та 2013–2014 років продемонстрували здатність суспільства мобілізувати значні ресурси, формувати горизонтальні мережі та впливати на політичні рішення [9].

Після 2014 р., а особливо після 2022 р., громадянське суспільство стало ключовим елементом національної стійкості. Волонтерський рух забезпечував армію та цивільних, локальні ініціативи підтримували громади, громадські організації здійснювали моніторинг влади, а цифрові платформи сприяли прозорості та підзвітності. Це сформувало гібридну модель resilience, у якій держава та суспільство взаємодіють як партнери.

Громадські організації та волонтерські мережі часто впроваджують нові стандарти управління, цифрові інструменти, практики прозорості та моделі локальної демократії, виступаючи інноваторами розвитку. Таким чином, громадянське суспільство стає джерелом інституційних інновацій, що сприяють подоланню path dependence [1].

Політична культура визначає, як громадяни сприймають владу, політичні інститути та власну роль у політичному процесі. Патерналістські установки знижують ефективність політичної системи, оскільки підтримують відтворення неформальних практик і обмежують розвиток демократичних інститутів [14]. В Україні політична культура має змішаний характер, поєднуючи елементи посттоталітарної спадщини, патерналістських очікувань, зростаючої культури участі та нових практик солідарності.

Соціологічні дослідження засвідчують стійкість посттоталітарних елементів політичної культури: недовіру до влади, низький рівень політичної участі поза кризами, толерантність до неформальних практик та персоналізацію політики. Ці елементи є проявами path dependence, що ускладнюють інституційні зміни. Водночас Революція Гідності та повномасштабна війна сприяли формуванню нових цінностей відповідальності, солідарності, горизонтальної взаємодії та готовності до участі в управлінні. Це створює умови для зміни інституційної траєкторії, оскільки політична культура впливає на попит на реформи та якість демократичних інститутів. Війна спричинила зростання довіри до держави та армії, підвищення рівня політичної мобілізації, формування культури взаємної підтримки та зміцнення національної ідентичності.

У сучасних умовах громадянське суспільство та політична культура можуть як підсилювати інституційну інерцію (коли патерналістські установки домінують), так і сприяти її подоланню – якщо громадяни беруть участь у прийнятті рішень, громади формують локальні політики, а громадські організації здійснюють контроль і моніторинг. Україна демонструє саме другий сценарій, особливо після 2022 р.. Громадянське суспільство виступає партнером держави у моделі collaborative governance, у межах якої держава, громадянське суспільство, бізнес і громади спільно формують політики та реалізують рішення [1].

Отже, громадянське суспільство та політична культура відіграють ключову роль у подоланні інституційної інерції. Вони формують нові моделі взаємодії між державою та громадянами, підсилюють інституційну стійкість, створюють попит на реформи та сприяють демократизації й модернізації публічного управління. Український досвід демонструє, що

навіть за умов війни громадянське суспільство та політична культура можуть стати чинниками зміни інституційної траєкторії, відкриваючи можливості для подолання path dependence та формування нової моделі публічного управління.

Висновки. У дослідженні ефективність політичної системи України розглядається як її здатність забезпечувати стабільність, результативність, легітимність та адаптивність до кризових умов. Проведений аналіз засвідчив, що інституційна інерція, кадрові практики, централізація влади та патерналістська політична культура залишаються ключовими чинниками, які знижують ефективність політичної системи та обмежують її спроможність до модернізації й інституційного навчання [22]. Натомість децентралізація, активне громадянське суспільство, цифровізація та європейська інтеграція формують умови для подолання path dependence та розвитку стійкої моделі публічного управління [15, 21].

Політична система України у 1991-2024 рр. розвивалася під впливом глибокої інституційної інерції, успадкованої від радянської моделі управління. Вона проявлялася у централізації влади, персоналізації політичних рішень, слабкості механізмів стримувань і противаг, нерівномірності інституційної спроможності та домінуванні неформальних практик [14]. Концепція path dependence виявилася продуктивною для пояснення тривалості цих структурних проблем.

Водночас дослідження показало, що критичні точки – Революція Гідності, війна на Донбасі та повномасштабне вторгнення 2022 р. – стали каталізаторами інституційних змін. Війна оголила слабкі місця політичної системи, але водночас активізувала процеси інституційного навчання, модернізації сектору безпеки, цифровізації управління, посилення координації між рівнями влади та мобілізації громадянського суспільства [5].

Особливе значення має реформа децентралізації, яка стала прикладом успішного подолання інституційної інерції. Вона змінила архітектуру публічного управління, посилила спроможність громад, створила нові механізми локальної демократії та забезпечила стійкість територій у воєнний час [15].

Громадянське суспільство та політична культура відіграли ключову роль у зміні інституційної траєкторії. Самоорганізація громадян, волонтерський рух, горизонтальні мережі та нові практики солідарності стали фундаментом інституційної стійкості України. Політична культура поступово зміщується від патерналістської до культури участі, відповідальності та взаємодії.

Таким чином, українська політична система демонструє гібридну модель інституційної стійкості, у якій держава та суспільство взаємодіють як партнери. Проте ризики повернення до інституційної інерції залишаються високими, особливо в умовах війни, централізації влади та кадрових обмежень.

Дискусії та перспективи подальших досліджень. У сучасній науковій літературі триває активна дискусія щодо того, яким чином політичні системи, обтяжені інституційною інерцією та path dependence, здатні трансформуватися під впливом кризових подій, зокрема воєн, революцій та масштабних реформ. Частина дослідників наголошує на жорсткості інституційних траєкторій і схильності політичних систем до відтворення усталених практик [22, 18, 24], тоді як інші підкреслюють роль критичних точок, інституційного навчання та адаптивного управління як механізмів подолання інерції [5, 8]. Окремий напрям дискусій стосується resilience та wartime governance, де аналізується, чи може війна виступати каталізатором інституційних змін, чи навпаки – посилювати централізацію, бюрократичну інерцію та неформальні практики [13]. Значна увага приділяється також ролі громадянського суспільства та локальних інститутів у забезпеченні стійкості держави в умовах тривалих безпекових загроз. У цьому контексті український випадок розглядається як унікальний емпіричний приклад взаємодії держави та суспільства, де формується гібридна модель resilience, що демонструє можливість виходу за межі інституційної інерції навіть у надзвичайно складних умовах війни. Пирожков, Божок і Хамітов розширюють наукову дискусію про resilience, трактуючи її як цивілізаційну суб'єктність держави та стратегію випередження гібридних загроз, що доповнює інституційно-орієнтовані підходи західних дослідників [28]. Також стійкість розглядається як інтегральна наукова категорія (національна

стійкість, зокрема), яка поєднує інституційні, соціальні та управлінські компоненти й визначає здатність держави функціонувати та розвиватися в умовах тривалих загроз [29]. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом довгострокових наслідків повномасштабної війни для інституційної архітектури України, оцінкою стійкості реформ після завершення воєнного стану та вивченням того, чи зможе політична система конвертувати кризові зміни у сталу інституційну модернізацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ansell C., Sørensen E., Torfing J. *Public governance as cocreation: A strategy for revitalizing the public sector*. Cambridge : Cambridge University Press, 2021. 305 p.
2. Ansell C., Trondal J. *Governing tumultuous times: Rethinking the nature of resilience*. *Governance*. 2018. Vol. 31, No. 1. P. 5–20.
3. Bachmann V., Bruns B. *War and resilience in Ukraine: Institutional and social perspectives*. 2023.
4. Bertelsmann Stiftung. *Bertelsmann Transformation Index 2024*. Gütersloh : Bertelsmann Stiftung, 2024.
5. Boin A., 't Hart P., Stern E., Sundelius B. *The politics of crisis management: Public leadership under pressure*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 182 p.
6. Bruns B., Migliorati M. *Governance under uncertainty: The case of Ukraine*. 2024.
7. Capoccia G., Kelemen R. D. *The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism*. *World Politics*. 2007. Vol. 59, No. 3. P. 341–369.
8. Comfort L. K., Kapucu N., Ko K., Menoni S., Siciliano M. *Crisis Management Revisited: A Research Agenda for a Volatile World*. *Public Administration Review*. 2020.
9. D'Anieri P. *Ukraine and Russia: From civilised divorce to uncivil war*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019.
10. David P. A. *Clio and the Economics of QWERTY*. *The American Economic Review*. 1985. Vol. 75, No. 2. P. 332–337.
11. Duit A. *Resilience thinking: Lessons for public administration*. *Public Administration*. 2016. Vol. 94, No. 2. P. 364–380.
12. Freedom House. *Freedom in the World 2024*. Washington, DC : 12.
13. Greitens S. C. *National Security and Institutional Resilience*. 2022.
14. Hale H. E. *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015.
15. Krawchenko T. *Decentralization and Resilience in Ukraine*. 2023.
16. Kuzio T. *Putin's War Against Ukraine: Revolution, Nationalism, and Crime*. Toronto : Chair of Ukrainian Studies, 2017.
17. Levitsky S., Way L. A. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010.
18. Mahoney J. *Path dependence in historical sociology*. *Theory and Society*. 2000. Vol. 29, No. 4. P. 507–548.
19. Murtazashvili I., Murtazashvili J. B. *Self-governance and resilience: The case of Ukraine*. 2021.
20. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
21. OECD. *Building Resilience: Lessons from Ukraine*. Paris : OECD Publishing, 2022.
22. Pierson P. *Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics*. *The American Political Science Review*. 2000. Vol. 94, No. 2. P. 251–267.
23. Siddi M. *Governance and resilience in the European neighborhood*. 2023.
24. Thelen K. *Historical Institutionalism in Comparative Politics*. *Annual Review of Political Science*. 1999. Vol. 2. P. 369–404.
25. UNDP. *Resilience and Recovery in Ukraine*. 2023.
26. V-Dem Institute. *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot Box*. Gothenburg : University of Gothenburg, 2024.
27. Way L. A. *Pluralism by Default: Weak Autocrats and the Rise of Competitive Politics*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2015.
28. Пирожков С. І., Божок Є. П., Хамітов Н. В. *Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцію до реальності*. Київ : Наукова думка, 2021.
29. Ситник Г. П., Заворітня Г., Павлінець А. *Національна стійкість як наукова категорія та*

пріоритети суб'єктів публічного управління щодо її забезпечення. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2025. № 2. С. 211–223.

30. Ситник Г. П., Комаха Л. Г., Зубчик О. А. Концептуальне осмислення інституційної спроможності держави: публічно-управлінський аспект. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2024.

31. Ситник Г. П., Комаха Л., Ткаченко І. Системний аналіз публічного управління та адміністрування у контексті зв'язку публічної політики, національної безпеки та інституційної спроможності держави. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2024. № 4. С. 18–29.

REFERENCES:

1. Ansell, C., Sørensen, E. & Torfing, J. (2021) *Public governance as co-creation: A strategy for revitalizing the public sector*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Ansell, C. & Trondal, J. (2018) 'Governing tumultuous times: Rethinking the nature of resilience', *Governance*, 31(1), pp. 5–20.
3. Bachmann, V. & Bruns, B. (2023) *War and resilience in Ukraine: Institutional and social perspectives*.
4. Bertelsmann Stiftung (2024) *Bertelsmann Transformation Index 2024*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
5. Boin, A., 't Hart, P., Stern, E. & Sundelius, B. (2017) *The politics of crisis management: Public leadership under pressure*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Bruns, B. & Migliorati, M. (2024) *Governance under uncertainty: The case of Ukraine*.
7. Capoccia, G. & Kelemen, R.D. (2007) 'The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism', *World Politics*, 59(3), pp. 341–369.
8. Comfort, L.K. et al. (2020) 'Crisis Management Revisited: A Research Agenda for a Volatile World', *Public Administration Review*.
9. D'Anieri, P. (2019) *Ukraine and Russia: From civilised divorce to uncivil war*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. David, P.A. (1985) 'Clio and the Economics of QWERTY', *The American Economic Review*, 75(2), pp. 332–337.
11. Duit, A. (2016) 'Resilience thinking: Lessons for public administration', *Public Administration*, 94(2), pp. 364–380.
12. Freedom House (2024) *Freedom in the World 2024*. Washington, DC.
13. Greitens, S.C. (2022) *National Security and Institutional Resilience*.
14. Hale, H.E. (2015) *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Krawchenko, T. (2023) *Decentralization and Resilience in Ukraine*.
16. Kuzio, T. (2017) *Putin's War Against Ukraine: Revolution, Nationalism, and Crime*. Toronto: Chair of Ukrainian Studies.
17. Levitsky, S. & Way, L.A. (2010) *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Mahoney, J. (2000) 'Path dependence in historical sociology', *Theory and Society*, 29(4), pp. 507–548.
19. Murtazashvili, I. & Murtazashvili, J.B. (2021) *Self-governance and resilience: The case of Ukraine*.
20. North, D.C. (1990) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. OECD (2022) *Building Resilience: Lessons from Ukraine*. Paris: OECD Publishing.
22. Pierson, P. (2000) 'Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics', *American Political Science Review*, 94(2), pp. 251–267.
23. Siddi, M. (2023) *Governance and resilience in the European neighborhood*.
24. Thelen, K. (1999) 'Historical Institutionalism in Comparative Politics', *Annual Review of Political Science*, 2, pp. 369–404.
25. UNDP (2023) *Resilience and Recovery in Ukraine*.
26. V-Dem Institute (2024) *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot Box*. Gothenburg: University of Gothenburg.
27. Way, L.A. (2015) *Pluralism by Default: Weak Autocrats and the Rise of Competitive Politics*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

28. PyrozHKov, S.I., Bozhok, Y.P. & Khamitov, N.V. (2021) Civilizational subjectivity of Ukraine: From potential to reality. Kyiv: Naukova Dumka.

29. Sytnyk, H.P., Zavoritnia, H. & Pavlinets, A. (2025) 'National resilience as a scientific category and the priorities of public administration actors in ensuring it', *Public Administration and Administration in Ukraine*, (2), pp. 211–223.

30. Sytnyk, H.P., Komakha, L.H. & Zubchuk, O.A. (2024) 'Conceptual understanding of the institutional capacity of the state: A public administration perspective', *Scientific Journal of NPU Dragomanov*.

31. Sytnyk, H.P., Komakha, L. & Tkachenko, I. (2024) 'System analysis of public administration and administration in the context of the relationship between public policy, national security and institutional capacity', *Public Administration and Administration in Ukraine*, (4), pp. 18–29.

S. A., DSc., prof. Zubchuk O., PhD. Assoc. prof Lynchenko M.

INSTITUTIONAL INERTIA AND THE RESILIENCE OF UKRAINE'S POLITICAL SYSTEM UNDER WARTIME CONDITIONS: A PATH DEPENDENCE PERSPECTIVE

Abstract. The article examines the impact of institutional inertia and path dependence on the effectiveness and resilience of Ukraine's political system during the full-scale war. It argues that the Soviet administrative legacy, informal governance practices, patron–client networks, and a centralized decision-making model have shaped long-term trajectories of institutional development that significantly constrain the adaptability of the public administration system and its ability to respond rapidly to crisis challenges. The analysis demonstrates that the war functions as a critical juncture that simultaneously exacerbates structural vulnerabilities of the political system and opens opportunities for institutional renewal, accelerated digitalization, security sector reform, strengthened interagency coordination, and the expansion of horizontal state–society interaction.

Special attention is devoted to the role of decentralization, civic mobilization, volunteer networks, and the development of local democracy as key factors in building institutional resilience capable of offsetting the negative effects of path dependence and ensuring state stability under prolonged threats. Drawing on contemporary approaches to resilience, crisis governance, systemic security, and institutional capacity, the study identifies the conditions under which Ukraine's political system can overcome institutional constraints, enhance governance effectiveness, and ensure sustainable development in the medium and long term. The practical relevance of the research lies in its applicability for designing institutional resilience policies, modernizing public administration, improving state security policy, and strengthening the state's capacity to operate under prolonged wartime and hybrid threats.

The ongoing scholarly debate concerns the extent to which path dependence limits institutional transformation during war and whether crisis events can serve as catalysts for profound structural change. A promising direction for further research is the analysis of interactions between institutional inertia and resilience mechanisms, particularly the role of digital tools, local democracy, interagency coordination, and civic mobilization in overcoming structural constraints. Equally important are questions of long-term reform sustainability, institutional learning, and the formation of a new governance culture capable of ensuring the effective functioning of the political system under protracted military and hybrid threats.

Keywords: political system, institutional inertia, path dependence, institutional resilience, resilience, public administration, security, critical junctures, decentralization, war.